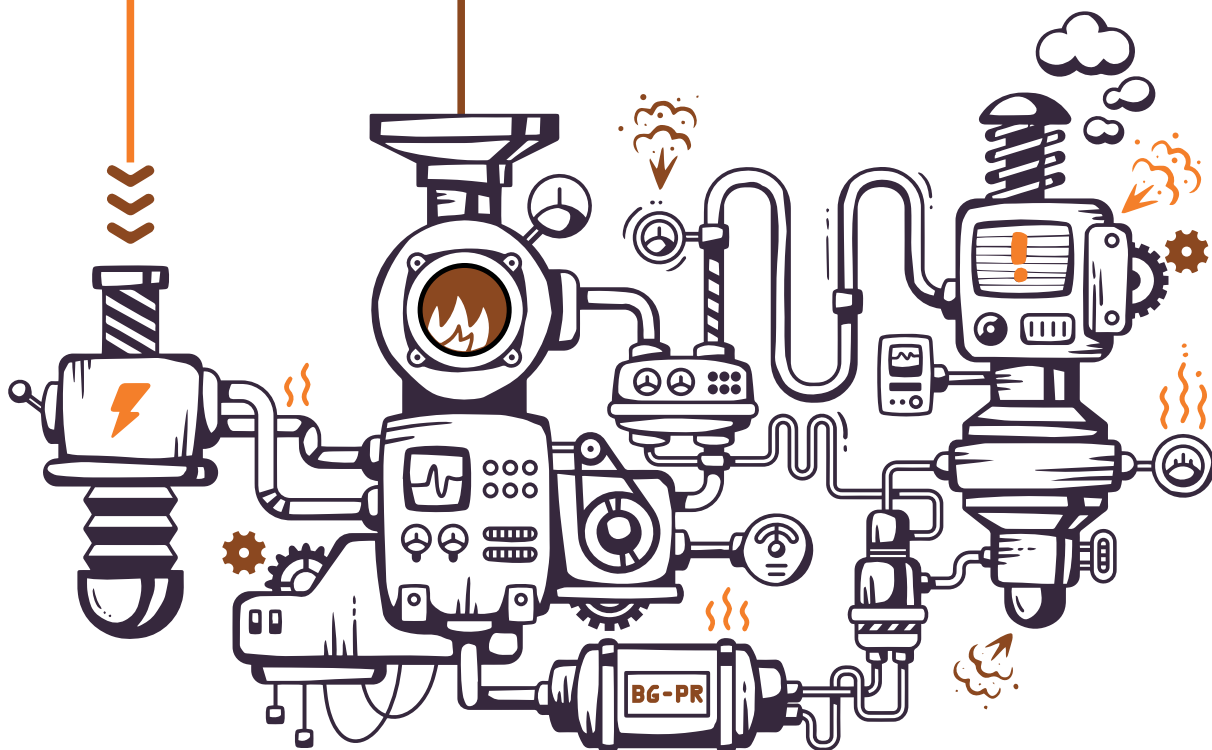

KOSOVO

»»» ŠTA GRAĐANI
ZNAJU, MISLE I
OSEĆAJU?

BCBP

Novembar 2020. godine

Kosovo – šta građani znaju, misle i osećaju?

Analiza istraživanja javnog mnjenja

Nalaze istraživanja javnog mnjenja su analizirali istraživači Beogradskog centra za bezbednosnu politiku **Maja Bjeloš** i **Bojan Elek**

Glavni zaključci

Iako većina građana Srbije veruje vlastima i podržava rešavanje kosovskog spora, polovina ne zna šta je cilj pregovora Beograda sa Prištinom. Svega jedna petina misli da je krajnji cilj vlasti očuvanje teritorije Srbije (u skladu sa Rezolucijom 1244) dok polovina smatra da bi to bio i idealni ishod pregovora. Međutim, većinski negativni stavovi prema kosovskim Albancima, zatim sumnje u pozitivan ishod pregovora i mogućnost trajnog mira između Srba i Albanaca na Balkanu, ukazuju na postojanje kognitivne disonance. Drugim rečima, građani imaju jaku želju da se Kosovo vrati, ali im je neprihvatljivo da kosovski Albanci imaju neku značajniju ulogu u javnom životu Srbije. Postojanje ovakvih suprotstavljenih stavova kod građana postoji godinama unazad: podržavaju dijalog Beograda i Prištine a ne vide mogućnost suživota Srba i Albanaca; podržavaju sporazume iz Brisela i Vašingtona, ali ne vide korist od njih, itd. Podaci iz istraživanja ukazuju na meku moć vlasti da utiče na stavove građana i oblikuje javno mnjenje budući da se većina građana (64%) informiše o odnosima Kosova i Srbija preko televizije i to javnog servisa. Vlast očigledno ima "alate" da utiče na građane da joj bezuslovno veruju, ali ih ne koristi da normalizuje odnose između dve zajednice i dva naroda.

Kontekst

Pandemija COVID-19 uticala je i na odnose Beograda i Prištine posluživši kao izgovor tadašnjim koalicionim partnerima pokreta "Samoopredeljenje" da sruše vladu Albina Kurtija. Novi premijer Avdulah Hoti odmah je ukinuo tzv. mere reciprociteta prema Srbiji i time je restartovao dijalog koji je od kraja 2018. godine stajao u mestu. I dijalog je zaista oživeo, i to na više koloseka.

Prvo, Tramp je u junu pozvao Vučića i Tačija na sastanak u Belu kuću, a javnost je spekulisala da je povod priznanje nezavisnosti Kosova. Međutim, Specijalizovano tužilaštvo podiglo je optužnicu protiv Tačija za zločine počinjene tokom rata na Kosovu, tako da je sastanak otkazan. Drugo, briselski dijalog Beograda i Prištine ubrzo je nastavljen, a od jula do septembra održani su brojni sastanci na razne teme, uključujući ekonomsku saradnju, nestala i raseljena lica, status manjinskih zajednica, itd.

Odgođeni sastanak u Beloj kući na kraju je održan početkom septembra, a tom prilikom potpisan je tzv. Vašingtonski sporazum. Administracija američkog predsednika Trampa ocenila je sporazum kao "istorijski", a slično su ga domaćoj javnosti predstavile i vlasti u Beogradu i Prištini. Suprotno tome, spoljnopolitički analitičari u Srbiji saglasni su da

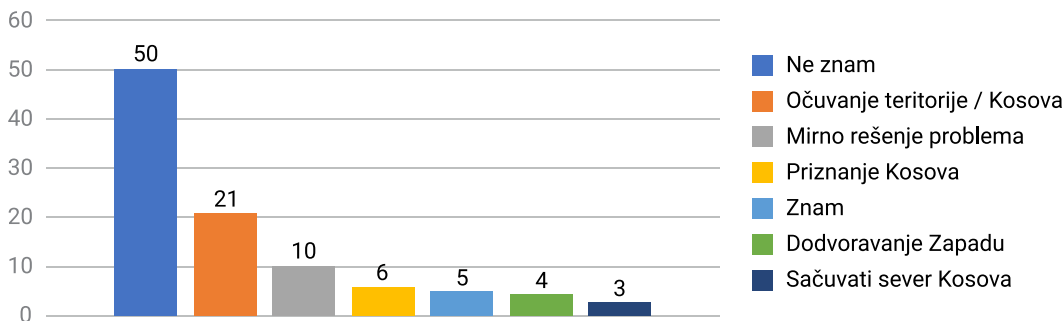
većina ekonomskih odredaba može biti korisna ali uglavnom nisu novina, dok političke odredbe mogu da zakomplikuju položaj i odnose Srbije sa EU i drugim međunarodnim organizacijama i državama.

U iščekivanju nove administracije američkog predsednika, Kosovo je ušlo u novu političku krizu nakon ostavke Tačija i početka suđenja za ratne zločine, a usled političke nestabilnosti koja može voditi novim izborima, dijalog Srbije i Kosova biće sigurno u drugom planu.

O dijalogu

Građani su delimično upoznati sa sadržajem dijaloga Beograda i Prištine i većina misli da proces nije dovoljno transparentan. Ipak, polovina ga podržava, iako preko 90% ljudi ne oseća nikakvu korist od njega i skoro $\frac{3}{4}$ smatra da nije ništa promenio. Dakle, građani veruju u potencijal dijaloga za rešavanje problema, ali misle da je on protraćen na bavljenje sporednim stvarima od čega nemaju korist. Ulogu specijalnih izaslanika SAD, Ričarda Grenela, i EU, Miroslava Lajčaka, polovina građana ocenjuje pozitivno.

Znate li šta su ciljevi vlasti u pregovorima sa Prištinom?

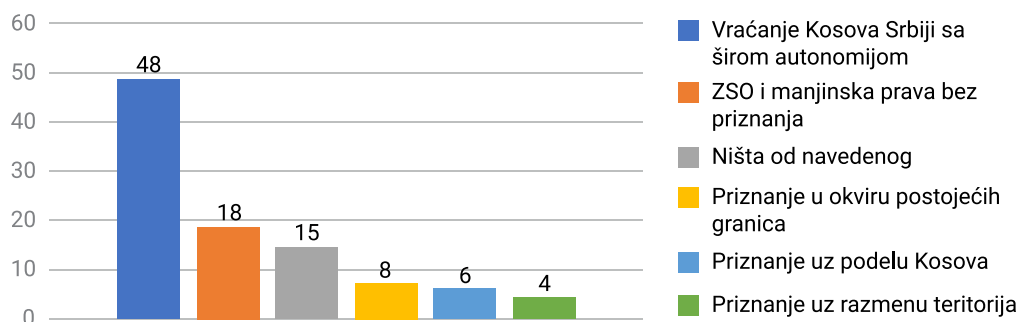
Grafikon 1: Stavovi o ciljevima vlasti u pregovorima sa Prištinom

Polovina građana ne zna šta je cilj Srbije u dijalogu sa Kosovom (grafikon 1). Jedna petina smatra da je to očuvanje Kosova u Srbiji, 10% da je to mirno rešavanje problema, a 6% međusobno priznanje. Ipak, 2/3 ljudi podržava ciljeve Srbije u dijalogu, što govori da nema kritičkog preispitivanja odluka vlasti ali postoji ogromno, blanko poverenje u njihove namere. Pošto se 2/3 građana o Kosovu informiše preko televizije, neznanje o ciljevima može biti posledica isključivo procesnog izveštavanja o dijalogu bez analize sadržaja, ali i nejasnih poruka vlasti usled nepostojanja jasne politike.

Zanimljivo je da razmenu teritorija čak 85,5% građana ne bi podržalo, iako je ona nezvanično bila predmet dijaloga u jednom trenutku.

O idealnom ishodu dijaloga

Koji bi bio najbolji rezultat dijaloga sa Prištinom?

Grafikon 2: Stavovi o najboljem rezultatu dijaloga sa Prištinom

Gotovo polovina građana smatra da bi vraćanje Kosova sa širom autonomijom Srbiji bilo najbolji ishod dijaloga, dok 1/5 smatra da bi to bilo osnivanje Zajednice srpskih opština i garantovanje manjinskih prava, bez priznanja nezavisnosti (Grafikon 2). Nepostizanje sporazuma kao rešenje vidi 15% građana, 8% je za uzajamno priznanje u postojećim granicama, za podelu je 6% a za razmenu teritorija svega 4%. Međutim, 40% smatra da priznanje Kosova ne bi uopšte uticalo na njihov život, ¼ bi osećala gubitak identiteta, a 1/5 bi se osetila poniženo.

Ovakvi stavovi su razumljivi ako se ima u vidu da su najčešće asocijacije na Kosovo manastiri i srpsko nasleđe, srce Srbije i kolevka Srba i srpskog identiteta. Zato i ne čudi da građani smatraju da je Srbiji Kosovo oduzeto, da se identifikuju sa njime i da je jedino rešenje da ono bude vraćeno.

Građani se, dakle, ne odriču Kosova, dok u isto vreme žele pomirenje i normalne odnose ali ne misle da ovakvi pregovori vode tome. Otuda i skeptičnost u vezi sa ishodima dijaloga, budući da polovina misli da sporazum nikada neće biti postignut, a tek ¼ veruje da će to biti u sledećih 3-5 godina. Čak 2/3 građana smatra da u skorijoj budućnosti neće doći do normalizacije odnosa bez obzira na ishod dijaloga, dok ostatak vidi sporazum kao preduslov za to. Otuda 70% smatra da neće biti mira između Srba i Albanaca na Balkanu u bliskoj budućnosti. Pored izostanka opipljivih rezultata do sada vođenog dijaloga, objašnjenje ovog pesimizma leži i u velikoj etničkoj distanci prema Albancima, koja se konstantno podstiče u javnom prostoru.

Etnička distanca i odnos prema prošlosti

Iako polovina građana Srbije ima jaku želju da se Kosovo vrati, ogromnoj većini je neprihvatljivo da kosovski Albanci imaju neku značajniju ulogu u društvu jer smatraju su razlike prevelike. Čak ¾ ne bi prihvatilo da kosovski Albanci budu javni zvaničnici u Srbiji ili da budu u braku sa nekim od članova njihove porodice, a 2/3 odbija da im budu nadređeni na poslu. Istovremeno 2/3 ljudi nema kontakte na Kosovu a više od polovine nikada nije ni sreća Albanca/ku sa Kosova. Donekle ohrabruje da bi 2/3 građana prihvatilo kosovske Albance kao stanovnike iste države i kao komšije. Ipak, 4/5 građana

smatra da postoji više razlika nego sličnosti između Srba i Albanaca, a kao najveće razlike ističu religiju, jezik i kulturu.

Jedna trećina građana nije upoznata sa ratnim zločinima počinjenim od strane bezbednosnih snaga Srbije na Kosovu, druga trećina jeste, dok preostala trećina ne želi da se izjasni o ovom pitanju. Od ovih koji su upoznati, četvrtina smatra da se zločini moraju procesuirati po svaku cenu, dok je polovina za to samo ako i druga strana procesuiraju svoje. Međutim, za 3/4 ispitanika ne bi bio prihvatljiv sporazum između Kosova i Srbije u kom je izostavljeno pitanje ratnih zločina. Dakle, iako postoji potreba za zadovoljenjem pravde, gotovo da je potpuno odsutna ili potisnuta svest da su na Kosovu počinjeni zločini i da je za to odgovorna Srbija.

Vašingtonski sporazum

Skoro polovina građana zna da je „nešto potpisano“ u Vašingtonu, a svega 1/3 upoznata je sa sadržinom. Međutim, upitani o elementima sporazuma, natpolovična većina podržava infrastrukturno povezivanje, rad na pronalaženju nestalih i rešavanje pitanja interno raseljenih, dok oko polovine podržava međusobno priznavanje diploma. Više od polovine građana se protivi jednogodišnjem obustavljanju kampanje sa ciljem povlačenja priznanja Kosova, a oko polovine se protivi premeštanju srpske ambasade u Jerusalim. Četvrtina građana smatra da ovaj sporazum neće imati nikakav efekat, dok ga više od petine vide kao korak ka priznavanju Kosova, a 16% da doprinosi ekonomskom povezivanju Srbije i Kosova. Može se zaključiti da vlasti nisu dobro iskomunicirali sadržaj sporazuma u Vašingtonu. Moguće je da razlog za to leži upravo u tome što građani većinski ne podržavaju jednogodišnje obustavljanje kampanje za povlačenje priznanja Kosova, ali i u činjenici da nemaju blagonaklon odnos prema SAD koja je bila inicijator potpisivanja, što je izazvalo sumnju kod velikog broja ljudi da je taj potpis korak ka priznanju.

BCBP

www.bezbednost.org